AANTEEKENING

OVER

TWEE NOCTUINEN DER EUROPESCHE FAUNA

DOOR

P. C. T. SNELLEN.

---

1. Mamestra Leineri Freyer.

Hoewel nog steeds tot de meer zeldzame Noctuinen der Europesche fauna behoorende, mag *Mamestra Leineri* zich toch reeds in het bezit eener tamelijk rijke literatuur verheugen. Meermalen afgebeeld, door Freyer (twee maal), door Herrich-Schäffer (ook twee malen), door Frivaldsky en misschien zelfs reeds door Hübner (als *Noct. implexa* fig. 414), is zij beschreven en besproken, mede wat hare eerste toestanden aangaat, door Eversmann, Guenée, Schulze, Staudinger, von Nolcken en door een' ongenoemden schrijver (*Stett. Ent. Zeit.* 1880, p. 46), terwijl ook Lederer deze soort kende en in zijne *Noctuinen Europa's* opnam.

Toch hebben al de genoemde entomologen nog iets aan haar over het hoofd gezien, en wel het sterk rond uitpuilende voorhoofd. Hoewel door beschubbing bedekt en nog verborgen onder een stomp voorhoofdskuifje, is dit kenmerk toch niet moeijelijk waar te nemen, vooral bij onderzoek met eene speld of naald, en is het niet minder duidelijk dan b. v. bij *Aporophyla nigra* of *lutulenta*, waar het deze soorten aanspraken heeft verschaft op de eer van een afzonderlijk genus. Ik verwonder mij er over, dat zelfs Lederer deze bijzonderheid niet heeft opgemerkt, daar zij toch ruim zoo duidelijk is als die welke hij wel van *Leineri* vermeldt op p. 90 van zijn bovengenoemd werk (de fijne doorn

aan beide zijden der voorscheenen), en terwijl andere verwante soorten van het genus (*Pisi*, *oleracea*, *Brassicae*) een geheel vlak voorhoofd hebben. Bij *Albicolon*, *Sodae* en *Trifolii* puilt het ook een weinig uit, doch volstrekt niet zoo sterk als bij *Leineri*, waar de (vrij smalle) palpen niet eens verder komen dan deze voorhoofdsbuil met hare bekleeding. Nog meer verwondert het mij dat Lederer dit over het hoofd heeft gezien, omdat hij in zijne analytische tabel der Noctuinen, op pag. 47 van zijn werk, bij de Noctuinen met behaarde oogen reeds in afdeeling 4 het genus *Phorocera* Guenée (*Metopoceras*) afscheidt om het uitstekende voorhoofd. Stellig heeft hij *Leineri* niet goed onderzocht. Ik vermoed dit te meer, omdat hij op p. 92 bij *Phorocera* spreekt van « eine neue, in Zeichnung der *Mam. Sodae* ähnliche Art, die bei gleicher Stirnbildung behaarte Augen hatte » (misschien wel *Leineri* var.) en bij naauwkeurig onderzoek van onze soort stellig hetzelfde zou hebben gezien.

Aanleiding tot generieke afscheiding van *Mamestra Leineri* wil ik in het vermelde kenmerk niet zoeken, doch wel een zeer geschikt specifiek kenteeken.

Overigens komt het mij voor, dat Herrich-Schäffer's figuur 102, die den type voorstelt, te breede en spitse voorvleugels heeft en dat de varieteiten-namen *pomerana* Schulze en *Milleri* von Nolcken overbodig zijn; zij behooren onder de varieteit *cervina* Eversmann, Herrich-Schäffer fig. 163, 164 (goed), als iets sterker uitgedrukte vormen.

2. Prodenia littoralis Boisd. (*retina* Freyer, Herr. Sch.).

Naar de beschrijving te oordeelen die Lederer in zijne *Noctuinen Europa's*, p. 112, van de generieke kenmerken van het genus *Prodenia* Guen. geeft, zou men zeggen dat de beide sexen der eenige Europesche soort (*littoralis* Boisd. = *retina* H.S.) alleen in den bouw der sprieten en de overige gewone sexuële kenmerken van elkander verschillen, doch verder in kleur en teekening der voorvleugels overeenstemmen. Wel is waar is er tusschen de beide

figuren 144 en 145, die Herrich-Schäffer in zijne *Syst. Bearb.* deel II, Noctuides Tab. 29, als de beide sexen van zijne *retina* afbeeldt, verschil op te merken, doch Guenée zegt (*Noct.* I, p. 163) dat figuur 144 eene andere soort voorstelt; welke echter, laat hij in het midden, en daar Lederer, zooals ik boven opmerkte, ook niet van eenig sexueel verschil in kleur en teekening bij *retina* spreekt en zich dus stilzwijgend aansluit bij de algemeene beschrijving, die Guenée van de beide sexen onzer soort geeft (hoewel hij ook zonder eenige aanmerking beide figuren van Herrich-Schäffer bij *retina* Freyer citeert), maak ik hieruit op dat man en wijf er bijna eveneens uitzien en houd Lederer's citaat der beide figuren voor eene vergissing.

De heer Piepers zond mij *Prodenia littoralis* zeer dikwijls van Celebes en Java, doch steeds kreeg ik slechts wijfjes. Na in vele bezendingen altijd en uitsluitend slechts die sexe te hebben ontvangen, waarvan ik mij door naauwkeurig onderzoek der sprieten en van het vleugelhaakje overtuigde, begon ik op het vermoeden te komen, dat de beide sexen van *littoralis* niet zoo met elkander overeenstemmen als men naar Guenée en Lederer wel zou zeggen en dat ik dus den man wel reeds zou hebben ontvangen, doch als eene andere soort van hetzelfde genus. Ware *littoralis* op Java en Celebes niet zulk eene gewone verschijning als zij blijkens de vele ontvangen exemplaren inderdaad is, dan had ik kunnen gelooven dat het toeval genoemden entomoloog tot dusverre slechts wijfjes in handen had gespeeld; maar onder een paar dozijn exemplaren zou ik ten minste toch wel een' enkelen man mogen verwachten, vooral omdat die sexe gewoonlijk bij de Noctuinen eer wordt gevangen dan de vrouwelijke.

Ik ging dus na welke andere *Prodenia's* ik van Mr. Piepers had ontvangen, doch vond slechts ééne soort, *testaceoides* Guenée, en de voorwerpen dezer soort, waarvan ik er nog meer ontving dan van *littoralis* (ik heb er op heden nog een tiental fraaije voor mij staan) onderzoekende, zag ik tot mijne verwondering dat zij allen mannelijk waren. Voor mij werd het raadsel hierdoor opgelost. *Littoralis* Boisd. is het wijfje en *testaceoides* Guenée de man.

Mijne exemplaren van laatstgenoemde komen goed met Guenée's beschrijving overeen en variëren niet belangrijk; bij allen is de onderhelft van het middenveld leemgeel, de ronde vlek eenkleurig houtgeel en de grond van den gewaterden band licht paarsachtig blaauwgrijs. In deze punten verschilt *testaceoides* dan ook vooral van *littoralis*, waar de onderhelft van het middenveld paarsachtig bruingrijs is als de bovenhelft, de ronde vlek donker gestreept en de grond van den gewaterden band licht paarsachtig bruingrijs. Op Herrich-Schäffer's beide figuren loopt dit sexueel verschil nu wel niet zoo sterk in het oog, maar is toch in hoofdzaak te zien; het minst duidelijk is het leemgeel in de onderhelft van het middenveld, dat slechts in cel 1*a* als eene kleine vlek aanwezig is.

Herrich-Schäffer heeft zeker de beide afgebeelde exemplaren van Dr. Frivaldsky als de beide sexen van *retina* ontvangen en dus is het wel zonderling, dat Guenée, — die bij *retina* (p. 164) het vermoeden te kennen geeft dat Herrich-Schäffer's fig. 144 wel bij *testaceoides* zou kunnen behooren, hoewel « l'espace median n'est nullement teinté de jaune » (wat niet geheel juist is), — niet op het denkbeeld is gekomen, dat zijne *testaceoides* de andere sexe van *retina* kon zijn. Vooral is dit zonderling, omdat hij bij de beschrijving van *testaceoides*, op pag. 165, op nieuw aanteekent dat Pierret hem twee exemplaren had gegeven, die aan dezen, met *retina*, onder denzelfden naam, als Europeesch waren gezonden. Daaruit leidde hij alleen af dat Pierret door een insectenhandelaar die er zich niet om had bekreund den oorsprong der geleverde vlinders te onderzoeken, met opzet was bedrogen. Had zijne vaderliefde voor de door hem « gecreëerde » soort hem minder verblind, dan zou hij zijne *retina* en *testaceoides* misschien ten opzigte der sexuële kenmerken hebben onderzocht en de waarheid ontdekt.

Mijne Indische exemplaren der beide sexen onzer *Prodenia* zien er tamelijk verschillend uit. Bij Candiotische exemplaren, zooals Herrich-Schäffer afbeeldt, zijn man en wijf welligt in den regel minder uiteenloopend, Fig. 145 (het wijfje) is over het geheel niet zoo sterk gekleurd als de gave en frissche Javanen en ik zag ook eens een Europeesch exemplaar, dat minder levendige kleuren

en flaauwere teekening had dan de door Mr. Piepers gezondene. Deze vormen inderdaad Guenée's varieteit A. De varieteit B uit Afrika (Senegal), met okerkleurige voorvleugels, ken ik niet, zij verschilt misschien specifiek zooals Guenée vermoedt.

Freyer's afbeelding dezer soort kan ik nu niet vergelijken, maar die van Boisduval, in de *Faune de Madagascar*, *Bourbon et Maurice*, pl. 13, fig. 8, ligt voor mij. Zij is in het geheel niet fraai, doch niettemin en ook niettegenstaande er reeds eene *Leucania littoralis* is, moet onze *Prodenia* toch den door Boisduval gegeven naam dragen. Hoe weinig waarde Guenée zelfs aan zijn eigen systematischen arbeid moge hechten (zie de allermerkwaardigste aanteekening, *Noct.* I, p. 50, bij *Acronycta pachycephala*), zoo zullen de genera *Prodenia* en *Leucania* toch wel door geen wetenschappelijk entomoloog ooit meer bijeen worden geworpen.

De heer Piepers heeft, blijkens de aan sommige exemplaren van *littoralis* Boisd. en *testaceoides* Guen. gehechte etiketten met nummers, over beiden aanteekeningen gemaakt. Ik zal hem hierover schrijven en verwacht stellig dat, wanneer die aanteekeningen betrekking hebben op het kweeken uit de rupsen, ook daaruit zal blijken, dat er tusschen de beide genoemden van geen specifiek, maar alleen van sexueel verschil sprake kan zijn.

Ik merk nog op, dat men wel gave en frissche exemplaren van deze *Prodenia* en ook van de andere soorten van het genus dient te hebben, om de aanwezigheid te kunnen constateren van de lange, zijdeachtige beharing der achterlijfs-segmenten, die Lederer als generiek kenmerk in zijne analytische tabel der Noctuinen-genera op p. 61, afdeeling 101, vooropzet. Zij gaat ras verloren.